

NIETZSCHE-AFORIZMÁK

(A MENSCHLICHES, ALLZUMENSCHLICHES-BÖL)

FORDÍTOTTA:
SCHÖPFLIN ALADÁR

Intellektus és morál. Hogy az ember ígéreteit megtarthassa, jó emlékezőtehetségének kell lennie. Hogy szánakozni tudjon másokon, erős képzelő erejének kell lennie. Ily szorosan össze van fűződve a morál az intellektus jóságával.

*

Soha nem büntetett bűn. A mi gonosztettünk a gonosztevőkkel szemben abban áll, hogy úgy bánunk velük, mint gazemberekkel.

*

Sancta simplicitas. Minden erénynek vannak előjogai: például hogy egy elítéltnek máglyájához odavigye a maga kis rakás rózsáját.

*

Kivégzés. Hogy van az, hogy minden kivégzés jobban sért bennünket, mint a gyilkosság? A bírák hidegsége, a kínos készülődés s az a tudat teszi, hogy itt egy embert használnak fel mások elrettentésére. Mert a büntetett, még ha volna is - nem büntetik: ez a nevelőket, a szülőket, a környezetet terheli, nem a gyilkost - a rosszra vivő körülményekre gondolok.

*

Az aszkéta. Az aszkéta kényszert csinál az erényből.

*

A hiúság gazdagít. Mily szegény volna az emberi szellem hiúság nélkül! Így azonban olyan, mint egy jól megtelt és mindig újra megtelő áruraktár, amely mindenféle vevőket csábít magához; csaknem mindent megtalálhatnak benne, mindent megkaphatnak, föltéve, hogy az érvényes pénznemet (a csodálatot) magukkal hozzák.

*

A lélek bőre. Ahogy a csontokat, a húst, a beleket és a véredényeket a bőr zárja körül s ez teszi az ember látását elviselhetővé, ép így borítja be a lélek indulatait és szenvedélyeit a hiúság: ez a lélek bőre.

*

Az erény álma. Ha az erény aludt, felfrissülten fog fölkelni.

*

A szemérem finomsága. Az emberek nem szégyenlik magukat, ha szennyeset gondolnak, de annál inkább, ha azt képzelik, hogy ezeket a szennyes gondolatokat föltételezik róluk.

*

A gonosz indulat ritka. A legtöbb ember sokkal inkább el van foglalva magával, semhogy gonosz indulatú lehessen.

*

A mérleg nyelve. Dicsérünk vagy korholunk, aszerint, hogy az egyik vagy a másik ad-e több alkalmat ítélő tehetségünk ragyogtatására.

*

Lukács evang. XVIII. 18. kijavítva. Aki önmagát lealacsonyítja, föl akar magasztaltatni.

*

Az öngyilkosság megakadályozása. Olyan jogunk van, amelynél fogva az embernek elvehetjük az életét, de olyan nincs, hogy a meghalást elvegyük tőle: ez csak kegyetlenség.

*

Az emberszeretet határa. Mindenki, aki valakiről kijelentette, hogy ostoba vagy gazficzkó, haragszik, ha az illető egyszer kimutatja, hogy nem az.

*

Az eredetieskedők ellen. Ha a művészet a legkopottabb ruhába öltözik, akkor ismerni fel legjobban, mint művészetet.

*

Kollektív szellem. A jó íróban megvan nemcsak a maga szelleme, hanem a barátainak szelleme is.

*

Kétféle félreismerés. Az éleseszű és világos írók szerencsétlensége, hogy laposaknak nézik őket s ezért nem fordítanak rájuk fáradtságot; a zavarosaknak pedig szerencsájök, hogy az olvasó elveszödik velük és a saját buzgalmán érzett örömet is az ő javukra írja.

*

A kulcs. Az az egy gondolat, amelynek egy jelentékeny ember, a jelentéktelenek gúnyjára és nevetségére, nagy értéket tulajdonít, az ő számára rejtett kincses kamrákhoz vezető kulcs, - amazok számára pedig nem egyéb, mint egy darab ócska vas.

*

A szerző paradoxonai. A szerző úgynevezett paradoxonai, amelyeken az olvasó megütközik, gyakran nem is a szerző könyvében vannak meg, hanem az olvasó fejében.

*

Élcz. A legélczesebb szerzők keltik a legkevésbé észrevehető mosolyt.

*

Az antitézis. Az antitézis az a szoros kapu, amelyen át a tévedés legszívesebben lopózik az igazsághoz.

*

Gondolkodók mini stilszták. A legtöbb gondolkodó azért ír rosszul, mert nemcsak gondolatait közli, hanem a gondolatok kigondolásának módját is.

*

Gondolatok a költeményben. A költő ünnepiesen hordozza meg gondolatait a ritmus szekerén: rendszerint azért, mert gyalog nem tudnak járni.

*

Bűn az olvasó ellen. Ha az író eltagadja tehetségét, csakhogy az olvasóval egyenlő sorba kerüljön, akkor követi el az egyedüli halálos vétket, amelyet az olvasó sohasem bocsát meg: föltéve, hogy észreveszi. Mondhatsz az emberre minden rosszat: de abban a módban, ahogyan mondd, elégtételt kell tudnod adni a hiúságának.

*

A legjobb szerző. A legjobb szerző az lesz, aki szégyelt íróvá lenni.

*

Drákói törvény az írók ellen. Az író úgy kellene nézni, mint gonosztevőt, aki csak a legkritikább esetekben érdemel fölmentést vagy kegyelmet: ez volna a könyvek túlságos elszaporodásának ellenszere.

*

Jóindulatú színlelés. Az emberekkel való érintkezésben gyakran van szükség arra a jóindulatú színlelésre, hogy úgy tegyünk, mintha cselekedeteik indító okain nem látnánk keresztül.

*

Másolatok. Gyakran találkozunk jelentékeny emberek másolataival és a legtöbbeknek, akár csak a festmények közt, a másolatok jobban tetszenek, mint az eredetiek.

*

Az ajándékozás művészete. Ha vissza kell utasítanunk az ajándékot csak azért, mert alkalmatlan módon ajánlották, - meggyűlöljük az ajándékozót.

*

A legveszedelmesebb pártember. Minden pártban akad olyan, aki túlságosan hívő hangoztatásával a pártelveknek, elpártolásra ingerli a többieket.

*

A beteg tanácsadója. Aki egy betegnek tanácsokat ad, a fölény érzését szerzi meg vele szemben, akár elfogadják a tanácsát, akár nem. Ezért gyűlölük ingerlékeny és büszke betegek tanácsadóikat még jobban, mint betegségüket.

*

Az elfogódottság ellen. A legjobb eszköz nagyon elfogódott embereken segíteni, ha határozottan dicsérjük őket.

*

Egyes erények kedvelése. Csak akkor kezdünk valamely erényünknek nagy értéket tulajdonítani, amikor észrevesszük, hogy ellenfelünkben hiányzik.

*

Miért mondunk ellen. Gyakran ellenmondunk egy véleménynek, holott tulajdonkép csak a hang ellenszenves nekünk, melyen elmondották.

*

Bizalom és bizalmasság. Aki nagyon buzgón igyekszik valakivel bizalmas viszonyba jutni, rendszerint nem biztos benne, bírja-e az illetőnek bizalmát. Aki biztos a bizalomban, nem sok súlyt fektet a bizalmasságra.

*

Hogy lehet bátor embereket megnyerni. Bátor embereket azzal beszélünk rá valamely cselekvésre, hogy veszedelmesebbnek tüntetjük föl, mint a milyen.

*

Megvártni. A legbiztosabb mód az embereket felháborítani és gonosz gondolatokat ültetni el fejükben: ha soká váratjuk őket. A várakozás inmorálissá tesz.

*

A bizalmasok ellen Aki nekünk adták teljes bizalmukat, azt hiszik, ezzel jogot szereztek a miénkre. Ez tévedés: ajándékkal nem szerez az ember jogokat.

*

Kiegyenlítés. Sokszor elég, ha valakinek, akinek valami kárt okoztunk, alkalmat adunk, hogy egy viccet mondjon ránk. Ezzel már elégtételt szerzett magának, sőt még jóindulatra is hangozhatik irántunk.

*

Kiméletes. Senkit meg nem bántani, senkit szándékában nem korlátozni, éppúgy ismertetőjele lehet az igazságos, mint a félénk természetnek.

*

A vitázáshoz szükséges. Aki nem tudja gondolatait jégre tenni, ne menjen a vita tüzébe.

*

A támadás oka. Az ember nemcsak azért támad, hogy valakinek fájdalmat okozzon vagy hogy legyőzze, hanem talán csak azért, hogy a saját erejének tudatára jusson.

*

A jó levélíró. Aki nem ír könyveket, sokat gondolkodik, és aki nem elégítő társaságban él, rendszerint jó levélíróvá lesz.

*

Ami a legcsúnyább. Alig hinném, hogy a sokat utazott ember bárhol a világon talált volna csúnyább vidékeket, mint az emberi arcban.

*

A részvételteljesek. A részvételteljes, balsorsban mindig segíteni kész természetek ritkán örülnek együtt az emberrel: mások jó sorsakor nincs tenni valójuk, fölöslegese, nem érzik saját fölényüket és ezért kelletlen érzéssel nézik.

*

Az öngyilkos rokonai. Az öngyilkostól rossz néven veszik rokonai, hogy az ő jó hírnevükre való tekintetből nem maradt életben.

*

Előrelátható hálátlanság. Nem talál háladatosságra az, aki valami nagyot ajándékoz, mert a megajándékozottra már az elfogadás is túlságos teher.

*

Szellemtelen társaságban. Senki sem köszöni meg a szellemes ember udvariasságát, ha egy színvonalra helyezkedik az olyan társasággal, amelyben udvariatlan dolog szellemet mutatni.

*

Tanúk jelenléte. Még egyszer olyan szívesen ugrik utána az ember a vízbefülónak, ha olyan emberek vannak jelen, akik ezt nem merik megtenni.

*

A jóbarát titka. Kevés olyan ember akad, aki ha kifogy a társalgás anyagából, ne szolgáltatná ki jóbarátjai titkos ügyeit.

*

Hála. Finom lélekre nyomasztó, ha valakit hálára kötelezett maga iránt; a durva lélekre, ha valakinek hálával tartozik.

*

Az elidegenedés jele. A legerősebb ismertetőjele a nézetek elidegenedésének két ember között, ha mindegyik mond valami ironikusát a másiknak s egyik sem érzi meg rajta az ironiát.

*

A hang veszedelme. Beszéd közben néha zavarba ejt a saját hangunk csengése és olyan állításokra csábít, amelyek meg sem felelnek meggyőződésünknek.

*

Az illetlenség jó jel. A fölényes embernek öröme telik a becsvágyó ifjak iránta való tapintatlanságaiban, sőt ellenségeskedéseiben is; a tüzes ló makranczosságát látja bennük, amely még nem hordott lovast, de nemsokára büszke lesz, hogy hordhatja.

*

Az elbeszélő. Aki valamit elbeszél, könnyen elárulja, azért beszél-e, mert a tárgy érdekli, vagy mert érdeket akar elbeszélésével kelteni. Az utóbbi esetben túloz, szuperlativuszokat használ és a többi. Ilyenkor rendszerint rosszabbul beszél el, mert nem annyira a tárgyra, mint magára gondol.

*

Vita hevében. Ha az ember egyszerre ellene mond valami véleménynek s kifejti egyúttal a magáét, akkor a másik véleményre való tekintet rendszerint eltéríti természetes helyzetéből a magáét: szándékosabbnak, élesebbnek, talán kissé túlzottnak tűnik fel.

*

Lelkiismereti furdalások. Miért vannak közönséges társaságokból jövet lelkiismereti furdalásaink? Mert fontos dolgokat könnyedén vettünk, mert személyekről nem beszéltünk teljes hűséggel, vagy mert hallgattunk, ahol szólani kellett volna, mert alkalmilag nem ugrottunk fel, nem szaladtunk el, - egyszóval, mert abban a társaságban úgy viselkedtünk, mintha bele valók lettünk volna.

*

Az arczkép zsarnoksága. Művészek és államférfiak, kik egyes vonásokból kikombinálják az ember vagy egy esemény teljes képét, többnyire abban lesznek igazságtalanok, hogy utána megkívánják, hogy az esemény vagy ember olyan is legyen, amilyennek festették; egyenesen megkövetelik, hogy az ember olyan tehetséges, olyan ravasz, olyan igazságtalan legyen, amilyennek ők képzelik.

*

A rokon mint legjobb barát. A görögök, akik legjobban tudták, mi a jó barát, a rokont olyan szóval jelezték, amely a barát szónak szuperlativusza. Ezt nem tudom magamnak megmagyarázni.

*

Az elősdi. Az előkelő érzület teljes hiányát jelenti, ha valaki inkább él függetlenül, mások költségére, csak hogy ne kelljen dolgoznia, rendszerint titkos elkeseredéssel az ellen, akiktől függ. Az ilyen érzület sokkal gyakorabb nőknél, mint férfiaknál, sokkal megbocsáthatóbb is (történeti okokból).

*

Horog. Minden embernek megvan az ára, - ez nem igaz. De bizonyára minden ember számára megvan a horog, amelybe bele kell harapnia. Így, hogy némely embereket valamely ügynek megnyerjünk, azt az ügyet csak el kell árasztanunk az emberszeretet, a nemesség, a szelidlelkedés, az önfeláldozás fényével - és melyik üggyel ne lehetne ezt megtenni! - ez az ő lelkük édes méze és nyaláncsága; másoké megint más.

*

Szokratesz tapasztalata. Ha az ember valamely dologban mesterré lett, más dolgokban rendszerint ép ezért teljes kontár marad, de azért éppen megfordítva ítélt, amint ezt már Szokratesz is tapasztalta. Ez az a baj, amely a mesterekkel való érintkezést kellemetlenné teszi.

*

Kíváncsiság. Ha a kíváncsiság nem volna, keveset tennének az emberek felebarátaik javára. De a kíváncsiság belopózik a kötelesség vagy részvét nevében a szerencsétlen vagy a nyomorogó házába. - Lehet, hogy a sokat dicsőített anyai szeretetben is van jó darab kíváncsiság.

*

A tökéletes nő. A tökéletes nő magasabb típusa az embernek, mint a tökéletes férfi, de ritkább dolog is. - Az állattan tudománya módot ad ennek a tételnek valószínűvé tételére.

*

Barátság és házasság. A legjobb barát fogja valószínűleg a legjobb feleséget kapni, mert a jó házasság a barátságra való tehetségen alapszik.

*

A szülők életének folytatódása. A szülők jellemében és érzületében mutatkozó megoldatlan disszonanciák tovább csengenek a gyermek lényében s magukban rejtik belső szenvedéseinek történetét.

*

Anyai örökség. Mindenki anyjáról vette a nőnek képét: amilyen az anyja volt, aszerint tiszteli vagy kevésre becsüli őket, vagy egyáltalában közömbös irántuk.

*

A természet korrigálása. Ha nincs jó apád, szerezz magadnak.

*

Apák és fiúk. Az apáknak sok a dolga, ha jóvá akarják tenni, hogy fiaik vannak.

*

Előkelő nők tévedése. Az előkelő nők azt hiszik, hogy amiről nem lehet társaságban beszélni, az nincs is.

*

Férfi-betegség. Az önmegvetés férfi-betegségén legbiztosabban az segít, ha egy okos nő szereti az embert.

*

A féltékenység egy neme. Az anyák könnyen lesznek féltékenyekké a fiaik barátaira, ha ezeknek nagyobb sikereik vannak. Az anya rendszerint jobban szereti magamagát a fiában, mint a fiát magát.

*

Észszerű esztelenség. Az élet és értelem érett korában az embert elfogja az az érzés, hogy apja rosszul tette, mikor őt nemzette.

*

Anyai jószág. Némelyik anyának boldog, köztisztelőben álló gyermekekre van szüksége, másoknak boldogtalanokra: máskülönben anyai jósága nem bír nyilvánulni.

*

Különböző sóhajok. Némely férj azért sóhajtozik, mert a feleségét elcsábították, a legtöbben pedig azért, mert nem akarja senki elcsábítani.

*

Szerelmi házasságok. Azoknak a házasságoknak, melyek szerelemből kötöttek (az úgynevezett szerelmi házasságoknak) a tévedés az apja és a szükség az anyja.

*

Asszonyi barátság. Az asszonyok nagyon könnyen kötnek barátságot egy férfival, de hogy az fenmaradhasson, egy kis fizikai ellenszenv is kell segítségül.

*

Unalom. Sok ember, kivált asszony nem érzi az unalmat, mivel sohasem tanult meg rendesen dolgozni.

*

A szerelem egy eleme. Az asszonyi szerelem minden fajtájában napvilágra jő valami az anyai szeretetből is.

*

A hely egysége és a dráma. Ha a házaspárok nem laknának együtt, a jó házasságok gyakoribbak volnának.

*

A házasság rendes következményei. Minden érintkezés, amely nem emel föl, lesülyeszt, és fordítva; azért sülyed rendszerint a férfi valamivel lejjebb, ha feleségre tesz szert, míg az asszony valamivel emelkedik. Nagyon szellemi életet élő embereknek ép oly nagy szükségük van házasságra, mint a mennyire rugdalóznak ellene, akár egy utálatos orvosság ellen.

*

Parancsolni tanítani. Szerény családból való gyermekeket ép úgy kell nevelés útján parancsolni tanítani, mint más gyermekeket engedelmeskedni.

*

Szerelmesek akarnak lenni. A jegyesek, kiket az érdek fűzött össze, gyakran igyekeznek szerelmesekké lenni, hogy a hideg, számító érdekhajászat szemrehányásán túltegyék magukat. Éppen így igyekeznek azok, akik érdekből térnek keresztény hitre, igazán vallásosak lenni, mert akkor a vallásos szerep-játszás könnyebben esik.

*

A szerelemben nincs pauza. Az a muzsikusz, aki szereti a lassú tempót, ugyanazokat a zeneműveket mindig lassabban fogja játszani. Ép így nincs a szerelemben pauza.

*

Szemérmetesség. Az asszonyoknak szépségükkel általában nő a szemérmetességük is.

*

Tartós házasság. Az a házasság, amelyben mindegyik fél valami egyéni célra akar a másik útján elérni, tartós marad, például mikor az asszony férje révén híres akar lenni, a férfi pedig az asszony által szeretettetni.

*

Bohém-természet. Az asszonyok szerelemből teljesen azzá lesznek, a milyenül a férfi képzeletében élnek, aki szereti őket.

*

Szerelem és tulajdon. A jelentékeny férfit az asszonyok többnyire úgy szeretik, hogy egyedül akarják bírni. Szívesen tartanak zár alatt, ha kívánságuk nem szólna ellene: ez azt kívánja, hogy mások is jelentékenyek tartsák.

*

A jó házasság próbája. A házasság jósága azzal bizonyosodik be, ha megtűr egy »kivételt«.

*

Tisztesség és becsületesség. Azok a lányok, akik csupán ifjú szépségüknek köszönhetik egész életükre való jólétüket és akiknek ravaszságát az okos mamák még biztatják, ugyanazt akarják, amit a hóhérok, csak éppen hogy okosabban és becstelenebbül, mint ezek.

*

Maszkok. Vannak asszonyok, akiknek akárhol keressük is, nincs belsejük, hanem csupa merő maszkok. Sajnálatra méltó az a férfi, aki az ilyen kísérteties, kielégítést nem nyújtó lényekkel szóba áll, de éppen ezek tudják a férfi vágyát legerősebben fokozni: a lelküket keresi - és örökké keresi.

*

A házasság mint hosszú beszélgetés. A házasság megkötésekor az ember vesse fel azt a kérdést: hiszed-e, hogy ezzel az asszonnyal öreg korodig jól fogsz mulatni? Minden más a házasságban átmeneti, az érintkezés legtöbb ideje beszélgetéssel telik el.

*

Leányálmok. Tapasztalatlan leányok azzal a képzelődéssel hízelegnek maguknak, hogy egy férfit boldoggá tudnak tenni; később megtanulják, hogy annyit jelent, mint lebecsülni egy férfit, ha azt hiszik, hogy csak épen egy lányra van szüksége, hogy boldog legyen. - Az asszonyok hiúsága megkívánja, hogy a férfi több is legyen, ne csak boldog férj.

*

Leány gimnazisták. Az istenért, csak ne vigyék át gimnáziumi képzésünket a leányokra is. Azt, a melyik gyakran elmés, tudásra vágyó, tüzes ifjaktól - tanáraik másolatát csinálja.

*

A rövidlátó szerelmesek. Néha elég egy erősebb szemüveg is, hogy a szerelme meggyógyítsa; s a kiben megvolna a képzeletnek az az ereje, hogy egy arcot, egy alakot húsz évvel öregebbnek tudna elképzelni, talán nagyon zavartalanul tudna keresztülhaladni az életen.

*

A háború. A háború ellen azt lehet felhozni, hogy a győztest butává teszi s a legyőzöttet gonosz, indulatúvá. A háború mellett: mindkettőben épen a nevezett hatásokat barbarizálja s ezzel természetesebbé teszi; olyan, mint a kultúra téli álma, az ember jóra és rosszra erőteljesebben kél ki belőle.

*

A szellem feltámadása. A politikai betegágyon a nép rendszerint megifjodik és újra megtalálja szellemét, amelyet a hatalom keresésében és megtartásában lassankint elvesztett. A kultúra a politikailag elgyöngült korszakoknak köszönheti a legtöbbet.

*

Új vélemények a régi házban. A vélemények átalakulására nem következik azonnal az intézmények átalakulása, sőt az új vélemények sokáig laknak elődeik elhagyatott és kísértetiesé vált házában és még fenn is tartják - lakásszükségből.

*

Tanügy. A tanügy nagy államokban legfeljebb ha közepszerű lesz, ugyanabból az okból, amiért a nagy konyhákban a legjobb esetben is csak közepszerűen főznek.

*

Ártatlan korrupció. Minden intézetben, amely nincs a nyilvános kritika éles levegőjének kitéve, ártatlan korrupció tenyészik, mint a gomba (tehát például tudományos testületekben és szenátusokban).

*

Tudósok mint politikusok. Tudósok, akik politikusokká lesznek, rendszerint azt a komikus szerepet kapják, hogy egy politika jó lelkiismeretével váljanak.

*

A báránybőrbe bújt farkas. Majd minden politikusnak bizonyos körülmények között oly nagy szüksége van becsületes emberre, hogy mint a *kíéhezett* farkas ront be a juhakolba: de nem azért, hogy az elrablott kost megegye, hanem hogy gyapjas háta mögé bújjon.

*

Az igazság ellenségei. A meggyőződések veszedelmesebb ellenségei az igazságnak, mint a hazugságok.

*

Fordított világ. A gondolkodót élesebben bírálják, ha kellemetlen tételt állít fel; pedig okosabb volna ezt akkor tenni, amikor tétele kellemes.

*

Jellemes. Gyakrabban tűnik fel jellemesnek az ember azért, mert temperamentumát, mint azért, mert elveit követi.

*

Szenvedély az ügyért. Aki szenvedélyét ügyekre (tudományra, közjólétre, művelődési érdekekre, művészetre) irányozza, személyek iránti szenvedélyétől sok tüzet von el (még ha azok képviselői is az illető ügyeknek, ahogy államférfiak, filozófusok, művészek alkotásaik képviselői).

*

A nyugalom a tettben. Mint ahogy a vizesés lehullásakor lassabb és lebegőbb, a tett nagy embere is több nyugalommal cselekszik, mint ahogy a tett előtti viharos vágyától vártuk volna.

*

Ne nagyon mélyre. Akik teljes mélységében fognak fel egy ügyet, ritkán maradnak hozzá örökké hívek. Ők épen a mélységet hozták napvilágra: itt pedig mindig sok csúnyát lehet látni.

*

Az idealisták képzelődése. Minden idealista azt képzei, hogy azok az ügyek, melyeknek szolgál, lényegesen jobbak, mint a világ többi ügyei s nem akarják hinni, hogy ha ügyük egyáltalán felvirágzik, ugyanarra a rosszillatú trágyára van szüksége, amely nélkül semmiféle emberi vállalkozás nem lehet el.

*

Önmegfigyelés. Az ember nagyon jól meg van védve az önmaga által való kikémlelés és megostromlás ellen; rendszerint nem tud önmagától semmit észrevenni, csak a külső védőműveket. A tulajdonképeni erősség megközelíthetetlen rá nézve, hacsak a barátai és ellenségei nem lesznek kémekké és nem vezetik bele titkos utakon.

*

Az igazi hivatás. A férfiak ritkán tartanak ki egy hivatásban, amelyről nem hiszik vagy nem hitetik el magukkal, hogy fontosabb minden más hivatásnál. Ugyanígy vannak az asszonyok szeretőikkel.

*

Az érzület nemessége. Az érzület nemessége nagyrésztben jólelkűségből s a bizalmatlanság hiányából áll, tehát épen az van benne, amin a nyereszkedő és sikereket arató emberek annyi fölénynek szeretnek gúnyolódni.

*

Cél és utak. Sokan makacsak az út dolgában, amelyen elindultak, kevesen a cél dolgában.

*

Ami felháborító az egyéni életmódban. Minden nagyon egyéni berendezése az életnek felháborítja az embereket az ellen, aki él vele; a szokatlan bánásmód által, melyben más részesíti magát, lealacsonyítottak érzik magukat, mint közönséges lények.

*

A nagyság előjoga csekély adományokkal nagyon boldogítani.

*

Akaratban előkelőség. Az ember akaratlanul is előkelően viselkedik, ha megszokta, hogy semmit se akarjon az emberektől és mindig csak adjon nekik.

*

A hősiesség föltétele. Ha valaki hőssé akar lenni, akkor a kígyónak előbb sárkánnyá kell válnia, különben nincs igazi ellensége.

*

Barát. Az együtt-örülés, nem az együtt-szenvedés teszi a jóbarátot.

*

Felhasználni a dagályt és apályt. A megismerés céljára fel kell használni tudni azt a kellő áramlatot, amely egy ügghöz sodor minket, és aztán azt, amely egy idő múlva ettől az üggtől elsodor.

*

A szerény. Aki személyekkel szemben szerény, ügyek (város, állam, társadalom, kor, emberiség) iránt annál inkább kimutatja fölényét. Ez a bosszúja.

*

A legelőkelőbb képmutató. Egyáltalán nem beszélni önmagáról nagyon előkelő képmutatás.

*

Boszúság. A bosszúság testi betegség, mely sehogy sincs még azzal meggyógyítva, hogy a bosszúság oka utólag eltávolíttatik.

*

Az igazság képviselője. Az igazság nem akkor talál legritkábban képviselőkre, mikor veszedelmes, hanem mikor unalmas kimondani.

*

Még terhesebb, mint az ellenségek. Azok az emberek, akiknek rokonszenves voltáról nem vagyunk minden körülmények között meggyőződve, holott valami ok (pl. hála) arra kötelez, hogy a magunk részéről föltétlen rokonszenvet mutassunk irántuk, sokkal jobban kinozzák képzeletünket, mint az ellenségeink.

*

A szabad természet. Azért szeretünk a szabad természetben lenni, mert ennek nincs rólunk véleménye.

*

Mindenki fölényben van egy dologban. Czivilizált viszonyok közt mindenki legalább egy dologban fölényben érzi magát mindenkivel szemben: ezen alapszik az általános jóakarat, amennyiben mindenki segíthet a másikon alkalomadtán s így szégyen nélkül elfogadhatja annak a segítségét.

*

Vigasztalások. Halálesetkor többnyire nem azért hozunk fel vigasztalásokat, hogy a fájdalom erejét csillapítsuk, mint inkább azért, hogy mentegetőzzünk, amiért oly könnyen megvigasztalódtunk.

*

Moralitás és quantitás. Az egyik ember magasabb moralitása a másikhoz képest gyakran csak abban áll, hogy a céljai quantitative nagyobbak. A másikat a kis dolgokkal, szűk körben való foglalkozás lehúzza.

*

Az élet mint az élet eredménye. Az ember még annyira kinyújtózhatik megismerésével, még oly objektíven tűnhetik fel magamagának, a végén mégsem marad meg neki egyebe belőle, mint a saját életrajza.

*

A vas kényszerűség. A vas kényszerűség olyan dolog, amelyről az emberek a történelem folyamán belátják, hogy se nem vas, se nem kényszerű.

*

Gyöngye lelkiismeret. Az olyan embernek, akik az emberiségre való fontosságukról beszélnek, a polgári jogosság, szerződések, ígérek megtartása dolgában gyöngye a lelkiismeretük.

*

Tapasztalásból. Valamely dolog esztelensége nem ok arra, hogy ne létezzék, sőt ellenkezőleg, ennek éppen föltétele.

*

Igazság. Senki sem hal meg manapság halálos igazságoktól: túlságos sok az ellenméreg.

*

Embersors. Aki mélyebben gondolkodik, tudja, hogy soha sincs igaza, tehet, vagy ítélhet, ahogy akar.

*

Az igazság mint Circe. A tévedés állatokból embereket csinált; az igazság képes-e talán arra, hogy az emberből ismét állatot csináljon?

*

Kulturánk veszedelme. Olyan időben élünk, a mikor kulturánk abban a veszélyben forog, hogy a kultura eszközein megy tönkre.

*

Embermegvetés. Az emberek kevésre becsülésének legkiáltóbb jele az, hogy mindenkit csak saját célunk eszközéül, vagy egyáltalán nem engedünk érvényesülni.

*

Párthivek ellenmondásból. A ki az embereket dühbe hozta maga ellen, mindig pártot is szerzett vele magának.

*

Élményeket elfelejteni. Aki sokat gondolkozik és pedig tárgyyszerűen gondolkozik, könnyen elfelejti saját élményeit, de nem felejt el a gondolatokat, melyeket az élmények keltettek.

*

Ragaszkodás egy véleményhez. Az egyik azért ragaszkodik egy véleményhez, mert nagyra van vele, hogy önmagától jött rá, a másik azért, mert vesződséggel tanulta meg és büszke, hogy föl tudta érni ésszel. Tehát mind a ketten hiúságból.

*

Félelem a fénytől. A jó tett épúgy fél a napfénytől, mint a rossz tett: ez attól fél, hogy nyilvánosságra jutásával jön a fájdalom (mint büntetés), az pedig attól fél, hogy nyilvánosságra jutásával elmúlik a gyönyör (t. i. az az önmagában való tiszta gyönyör, mely azonnal megszűnik, amint a hiúság kielégülése járul hozzá.)

*

A hosszú nap. Ha sok a belerakni való, a napnak száz zsebe van.

*

Zsarnok-genie. Ha a szívben leküzdhetetlen vágy mozgolódik, hogy zsarnokilag törjük magunkat keresztül és ez állandóan éleszti a tüzet, akkor még a csekély tehetség is (politikusoknál, művészeknél) lassanként csaknem ellenállhatatlan természeti hatalommá válik.

*

Az ellenség élete. Aki abból él, hogy egy ellenséget leküzdjön, annak érdekében van, hogy az az ellenség életben maradjon.

*

Fontosabb. A tisztázatlan homályos ügyet fontosabbnak vesszük, mint a tisztázott világosat.

*

Tett szolgálatok megbecsülése. A szolgálatokat, melyeket valaki tett nekünk, a szerint az érték szerint becsüljük meg, melyet az illető tulajdonít nekik, nem a szerint, hogy nekünk mit érnek.

*

Balsors. A kitüntetés, mely a balsorsban rejlik, (mintha a laposság, igénytelenség, közönységesség jele volna, boldognak érezni magát) olyan nagy, hogy az ember rendszerint tiltakozik ellene, ha valaki ezt mondja neki: »milyen boldog ön!«.

*

A félelem fantáziája. A félelem fantáziája az a gonosz, majomszerű kobold, amely az embernek épen akkor ugrik a hátára, mikor máris a legnagyobb terhet kell viselnie.

*

Ízetlen ellenfelek értéke. Néha csak azért maradunk hívek egy ügghöz, mert ellenségei nem szűnnek meg ízetlenek lenni.

*

A hivatás értéke. A hivatás gondolatnélkülivé teszi az embert, ebben rejlik legnagyobb áldása. Mert ez az a menedék, amely mögé az ember megengedetten visszahúzódhatik, ha általános természetű aggályok és gondok támadják meg az embert.

*

Tehetség. Némely ember tehetsége kisebbnek tűnik fel, mint a mekkora, mert mindig túlságosan nagy feladatokat állít maga elé.

*

Ifjúság. Az ifjúság kellemetlen; mert nem lehet, vagy nem észszerű benne bármily irányban is produktívnek lenni.

*

Túlságosan nagy célok. Aki nyilvánosan túlságosan nagy célokat tűz ki maga elé és utólag titokban belátja, hogy gyöngé volt hozzájuk képest, annak rendszerint nincs is elég ereje ezekről a célokról nyilvánosan lemondani; így aztán kikerülhetetlenül képmutatóvá lesz.

*

Az áramlatban. Erős víz sok kavicsot és bozótot sodor magával, erős elme sok ostoba és zavaros fejet.

*

A szellemi felszabadulás veszedelmei. Ha az ember komolyan fogja fel szellemi felszabadulását, titokban szenvedélyei és vágyai is azt remélik, hogy megtalálják benne a maguk hasznát.

*

A szellem megtestesülése. Ha valaki sokat és okosan gondolkodik, nemcsak az arcának, hanem a testének is okos lesz a külseje.

*

Roszzul látni és rosszul hallani. Aki rosszabbul lát, mindig kevesebbet lát, aki rosszul hall, még hozzáhall egyetmást.

*

A szellemesek. Nincs abban szellem, aki keresi a szellemet.

*

Önévezet a hiúságban. A hiú ember nem annyira kiválni akar, mint magát kiválónak érezni; ezért nem veti meg az önámítás semmi eszközét. Nem a többiek véleménye, hanem saját véleménye az ő véleményükről, ami a szívében fekszik.

*

Kivételesen hiú. A rendesen önmagával megelégedett kivételesen hiú és dicsőségre és dicsőítésre fogékony, ha testileg beteg. Abban a mértékben, ahogy elveszti magamagát, mások véleményéből, kívülről kell magát megtalálnia.

*

Intelem pártfőnököknek. Ha az embereket bele lehet lovalni, hogy nyilvánosan nyilatkozzanak valami mellett, akkor már rendszerint rávettük őket arra is, hogy belsőleg az illető ügy mellé álljanak; továbbat aztán következtetéseknek igyekeznek találni magukat.

*

Megvetés. A mások megvetése érzékenyebben esik, mint a magunké.

*

A hála zsinórja. Vannak rabszolgai természetek, melyek az élvezett jótételekért való hálát annyira viszik, hogy önmagukat fojtják meg a hála zsinórjával.

*

A próféták fogása. Hogy a közönséges emberek eljárása módját előre kitaláljuk, föl kell tételezni, hogy mindig a legkevesebb szellemet pazarolják, hogy egy kellemetlen helyzetből szabaduljanak.

*

Az egyetlen emberi jog. Aki a hagyományoktól eltér, áldozata lesz a rendkívülinek; aki megmarad a hagyományokban, rabszolgájává lesz. Mindegyik esetben tönkre kell mennie.

*

Az állat alá. Mikor az ember vihogva nevet, fölülmúl minden állatot közönségesség dolgában.

*

Féltudás. A ki csak egy kicsit tud egy idegen nyelven, jobban örül neki, mint a ki jól tudja. A félig-tudóké az öröm.

*

Veszedelmes szolgálatkészség. Vannak, akik meg akarják nehezíteni az emberek életét, csupán azért, hogy felajánlhassák nekik utólag receptjeiket az élet megkönnyebbítésére, például keresztény hitüket.

*

Szorgalom és lelkiismeretesség. A szorgalom és lelkiismeretesség gyakran azért antagonisták, mert a szorgalom még éretlen korukban le akarja szedni a gyümölcsöt a fáról, a lelkiismeretesség pedig nagyon is sokáig hagyja a fán, a míg leesnek és összetörődnek.

*

Gyanusítás. Azokat az embereket, akiket ki nem állhatunk, igyekszünk meggyanusítani.

*

Az alkalom hiánya. Sok ember élete fogytáig vár az alkalomra, hogy a *maga módja szerint* jó lehessen.

*

Barátok hiánya. A jóbarátok hiányából irigységre vagy gőgre lehet következtetni. Némely ember csak annak a szerencsés körülménynek köszönheti barátait, hogy nincs alkalma az irigységre.

*

Példakép a többieknek. Aki jó példát akar nyújtani, erényébe egy szemernyi bolondságot kell vegyíteni; akkor utánozzák és egyuttal felülemelkednek az utánzottn, - ezt szeretik az emberek.

*

Czéltábla. Mások rosszindulatú beszéde rólunk gyakran tulajdonkép nem is nekünk szól, hanem olyan bosszúság nyilvánulása, amelynek egész más okai vannak.

*

Könnyű lemondás. Keveset szenved füstbe ment reményei miatt az, aki begyakorolta képzeletét arra, hogy a multat elrútítsa.

*

Veszélyben. Legnagyobb a veszély, hogy elgázolnak, mikor épen most tértünk ki egy kocsi elől.

*

A hang adja a szerepet. Aki hangosabban kénytelen beszélni, mint ahogy szokott (pl. egy nagyothalló vagy nagy hallgatóság előtt), rendszerint túlozza, amit közölni akar. - Van, aki összeesküvő, gonoszindulatú, rágalmazó, intrikus lesz, csak azért, mert a hangja alkalmas a suttogásra.

*

Szeretet és gyűlölet. A szeretet és a gyűlölet nem vak, csak el van kápráztatva a tűztől, melyet magukkal hordanak.

*

Gyónás. Elfelejtjük a bűnünket, ha másvalakinek meggyóntuk, csak hogy az a másvalaki nem felejt el.

*

Önelégültség. Az önelégültség arany gyapja megóv az ütlegektől, de nem óv meg a tűszúrásoktól.

*

Árnyék a lángban. A láng magamagának nem olyan fényes, mint akinek világít: ép így a bölcs is.

*

Önálló vélemények. Az első vélemény, amely eszünkbe jut, mikor hirtelen megkérdeznek valamiről, rendszerint nem a saját véleményünk, hanem a szokásos vélemény, kasztunkhoz, állásunkhoz, eredetünkhöz tartozó; az önálló vélemények ritkán uszkálnak a felületen.

*

A bátorság eredete. A közönséges ember bátor és sebezhetetlen, mint a hős, ha nem látja a veszélyt, ha nincs szeme a számára. Fordítva: a hősnek az egyetlen sebezhető helye a hátán van, tehát ott, ahol nincs szeme.

*

Csodálatos hiúság. Aki háromszor megjósolta nagy vakmerően az időjárást és sikere volt, az a lelke mélyében kissé hinni fog a maga próféta tehetségében. Teret engedünk a csodálatosnak, az irracionálisnak, ha hízeleg önbecsülésünknek.

*

Hivatás. A hivatás az élet hátgerincze.

*

A személyes befolyás veszedelme. Aki érzi, hogy más valakire nagy belső befolyása van, meg kell hogy eressze a kantárt, sőt olykor szívesen kell látnia és fel is keltenie ellenkezését: mert különben elkerülhetetlenül ellenséget szerez magának.

*

Az örökös érvényesülése. Aki valami nagyot alkotott önzetlen érzülettel, gondoskodik róla, hogy örökösöket neveljen magának. Zsarnoki és nemtelen természet jele, ha valaki művének minden örökösében ellenséget lát s védelmi állásban él velük szemben.

*

Féltudás. A féltudás győzedelmesebb, mint az egész tudás: egyszerűbbnek tudja a dolgokat, mint amilyenek s ezért megfoghatóbban és meggyőzőbben alkotja meg róluk a véleményét.

*

Nem alkalmas pártembernek. Aki sokat gondolkozik, nem alkalmas pártembernek: hamar keresztülgondolja magát a pártján.

*

Rossz emlékezőtehetség. A rossz emlékezőtehetség előnye az, hogy az ember ugyanazokat a jó dolgokat több ízben élvezi először.

*

Önkínzás. A gondolkodás kíméletlensége gyakran a békétlen belső érzület jele, mely elkábításra vágyik.

*

Mártir. A mártir tanítványa többet szenved, mint a mártir maga.

*

A filozófia kiábrándultjainak. Ha eddig hittetek az élet legfőbb értékében és most kiábrándultatok belőle, el kell-e most azonnal, a legolcsóbb áron adnotok?

*

Elkényeztetve. Az ember elkényeztetheti magát a fogalmak világossága dolgában is: milyen utálatos lesz akkor a félhomályossal, ködössel, erőlködővel, sejtelmessel való érintkezés! Milyen nevetségesen és mégsem vidítóan hat örökös röpködésük és kapkodásuk, melylyel mégse tudnak sem röpkülni, sem megfogni valamit!

*

A fantaszták ellen. A fantaszta maga előtt tagadja el az igazságot, a hazug csak mások előtt.

*

Filiszter-szükség. A filiszter azt hiszi, legnagyobb szüksége van a metafizika egy biborrongyára vagy turbánjára s nem engedné lecsúszni a világért sem; pedig anélkül a dísz nélkül kevésbé nevetségesnek találnák.

*

A jó csábít az életre. Minden jó dolog erős izgatószer az életre, még az a jó könyv is, amely az élet ellen van írva.

*

Háromféle gondolkozók. Vannak buzogó, folydogáló, csepegő ásványvizes források s ennek megfelelően háromféle gondolkozók. A laikus vizük bősége szerint becsüli őket, a hozzáértő vizük tartalma szerint, szóval aszerint, ami éppen *nem víz* bennük.

*

Az igazság nem tűr isteneket maga mellett. Az igazságban való hit az összes eddig hitt igazságokban való kétkedéssel kezdődik.

*

Hiúsága tagadójának. Aki a saját hiúságát tagadja, abban rendszerint olyan brutális formában van meg, hogy ösztönszerűleg behunyja előtte a szemét, hogy ne kelljen megvetnie.

*

Miért oly gyakran gonoszindulatúak a buták? Az ellenfél olyan ellenvetéseire, melyekkel szemben a fejünk gyöngének érzi magát, a szívünk az ellenvetések indító okainak meggyanúsításával felel.

*

A mérgek élvezete. Az egyetlen döntő érv, mely az embereket minden időben visszatartotta attól, hogy valamely méregből igyanak, nem az, hogy öl, hanem hogy rossz az íze.

*

A lelkiismeretesek. Kényelmesebb a lelkiismeretünket követni, mint az eszünket, mert minden balsikerben hord magában valami mentséget és felvidulást. Ezért van még mindig oly sok lelkiismeretes ember és oly kevés eszes.

*

A dolgozók bohósága. Rendkívüli erőfeszítéssel szabad időt szereznek maguknak, amelylyel aztán nem tudnak mit kezdeni, csak számlálják az órákat, amíg letelnek.

*

Sok jóbarát. Akinek sok a jó barátja, jó embernek kell lennie, de talán nem épen a legokosabb ember, ámbár épen azt éri el, amire a legokosabb minden okosságával törekszik.

*

Hatalom diadalok nélkül. A legerősebb megismerés (amely az emberi akarat szabadságát tagadja) a legszegényesebb sikerekben: mert mindig megvan a legerősebb ellenfele, az emberi hiúság.

*

A becsületes a becsületesség ellen. Az, aki nyilvánosan becsületes önmagával szemben, végül is nagyra van becsületességével: mert nagyon is jól tudja, miért becsületes, - ugyanabból az okból, amiért más inkább a látszatot és képmutatást választaná.

*

Parázs. Parazsat gyűjteni másnak a fejére, rendesen balul üt ki, mert a másik is joga tudatában érzi magát és a maga részéről szintén gondolt parazsak gyűjtésére.

*

Színlelt részvét. Részvétet színlelünk, mikor az ellenségeskedés érzületén felülemelkedőknek akarjuk magunkat *mutatni*, - rendszerint azonban hasztalanul. Azt pedig nem az ellenséges érzület erős fokozódása nélkül vesszük észre.

*

Utólagos terheesség. Akik maguk se tudják, hogyan jutottak műveikhez és tetteikhez, utólag annál terheesebbnek mutatják magukat velük: mintegy hogy utólag megmutassák, hogy nem a véletlen gyermekei, hanem az övéik.

*

Hiúságból keményszívű. Mint ahogy az igazságosság nagyon gyakran csak leple a gyöngeségnek, ép úgy néha méltányosan gondolkodó, de gyöngé emberek a színleléshez nyúlnak és nyilvánvalóan igazságtalanul és keményen viselik magukat, hogy az erő benyomását keltsék.

*

Megalázás. Ha valaki az ajándékba kapott zsák előnyben csak egy szem megalázást talál, mégis kelleetlen képet vág a jó játékhoz.

*

A legnagyobb Herosztrates. Akadhatnának Herosztrateszek, akik saját templomaikat gyűjtják fel, melyekben az ő képeiket imádják.

*

A kicsinyítő világ. Az, hogy minden, ami gyöngé és segítségre szoruló, a szívhez szól, hozza magával, hogy minden, ami a szívünkhöz szól, kicsinyítő és gyöngítő szókkal jelölünk - tehát érzésünk számára gyöngévé és segítségre szorulóvá teszünk.

*

Félénkség. Minden moralista félénk, mert tudják, hogy összetévesztik őket a kémkedőkkel és árulókkal, mihelyt hajlamukat észreveszik. Akkor aztán tudják magukról, hogy a tettben erőtlene, mert munka közben eljárásuk motivumai csaknem elvonják figyelmünket a dologtól magától.

*

A legkeserűbb csalódás. Kibékíthetetlenül elkésérít, ha fölfedezzük, hogy ott, ahol meg voltunk győződve, hogy szeretnek, csak házi eszköznek és szobadísznek használtak, amelyen a háziúr kitölthette hiúságát.

*

Álomjósítás. Amit ébren nem tud és érez az ember pontosan - vajjon valakivel szemben jó vagy rossz lelkiismeretünk van-e - azt teljesen félreérthetetlenül megmondja az álom.

*

Kicsapongás. A kicsapongás anyja nem az öröm, hanem az örömtelenség.

*

Büntetés és jutalmazás. Senkisésem panaszkodik a büntetés szomorú gondolata nélkül, még ha a sorsát vagy akár magamagát panaszolja is az ember. Minden panasz bepanaszolás, minden örülés dicséret: akár az egyiket, akár a másikat tesszük, mindig felelőssé teszünk valakit.

*

Bizalmatlanság. Az önmagunkhoz való bizalmatlanság nem jár mindig félénken és bizonytalanul, hanem néha mintegy tombolva: megittasodik, hogy ne reszkessen.

*

Tudni kell tisztára mosakodni. Meg kell tanulni tisztátalan viszonyokból tisztábban kikerülni és ha szükséges, piszkos vízben is mosakodni.

*

Az ártatlan gazember. Mindenféle bűnhöz és gazsághoz lassú, lépésről-lépésre menő út vezet. Ennek végén azt, aki járt rajta, teljesen elhagyták a rossz lelkiismeret szúnyog-rajai és bár teljesen elaljasodva, ártatlanul jár-kél.

*

Terveket koholni. Terveket koholni és elhatározásokra jutni sok jó érzést hoz magával és akinek megvolna az ereje, hogy egész életén át ne legyen más, csak terv-kovács, nagyon boldog ember volna. Olykor azonban ebből a foglalkozásból ki kell pihennie magát azzal, hogy egy tervét végrehajtja - és akkor jön a mérleg és a kijózanodás.

*

Amivel az ideált látjuk. Minden derék ember bele van ékelve derékségébe és nem tud belőle szabadon kitekinteni. Ha máskülönben nem volna benne jócskán tökéletlenség, erénye miatt sohasem juthatna szellemi és erkölcsi szabadságra. Hibáink a szemeink, melyekkel az ideált láttuk.

*

Rosshiszemű dicséret. A rosszhiszemű dicséret utólag sokkal több lelkiismereti furdalást szerez, mint a rosszhiszemű megrovás, valószínűleg csak azért, mert túlságos dicsérettel sokkal inkább kitesszük cél táblául az ítélőképességünket, mint a túlságos, akár igazságtalan megrovással.

*

A legjobbaknak eleget tenni. Ha az ember művészetével »kora legjobbjainak eleget tett«, ez annak a jele, hogy az utána következő idő legjobbjainak *nem tett eleget*: élni, persze, »eleget élt minden időnek« - a legjobbak tetszése biztosítja a dicsőséget.

*

Egy anyagból. Ha az ember egyazon anyagból való, mint valami könyv vagy műalkotás, akkor legbelsejében azt hiszi, kitünő mű, és meg van sértődve, ha mások csúnyának, túlfüszeresnek vagy nagyizolónak tartják.

*

Tévedés a nélkülözés dolgában. Aki sohasem szokott el hosszú időre valamely művészettől, hanem mindig otthon volt benne, távolról sem sejtheti, *mily keveset* nélkülöz, ha enélkül a művészet nélkül él.

*

Háromnegyedrésnyi erő. Hogy egy mű az egészséges alkotás benyomását tegye, szerzője erejének legfeljebb háromnegyed részével kell megalkotva lennie. Ha a szerző ereje legszélsőbb határáig ment el, akkor a mű felingerli a szemlélőt és nyugtalanítja feszültségével. Minden jó dologban van valami lankadtság; úgy nyugszik, mint a tehenek a mezőn.

*

Az éhség mint vendég. Mivel az éhesnek a finom étel semmivel sem esik jobban, mint a legközségesebb, a nagyobb igényű művész nem fog arra gondolni, hogy az éheset meghívja vendégéül.

*

Művészet és bor nélkül élni. A művészet alkotásaival úgy van az ember, mint a borral: még jobb, ha nincs rájuk szüksége, vízzel él és belső tüzével, lelkének belső édességével újra meg újra borra változtatja a vizet.

*

A művészet elfajzásai. A művészet igazi fajtái, a nagy nyugalom és a nagy mozgás művészete mellett vannak elfajzások is: a nyugalmat hajszoló, blazirt művészet és a nyugtalan művészet; mind a kettő azt kívánja, hogy gyöngé oldalaikat erősségeknek tekintsék és összetévezzék őket az igazi fajtákkal.

*

Ne nagyon közel. Kárára van a jó gondolatoknak, ha nagyon is gyorsan következnek egymásra; kölcsönösen elfödik egymás elől a kilátást. A legnagyobb művészek és írók ép ezért bőven használják a közepszerűt.

*

A jó emlékezőtehetség. Némely emberből csak azért nem lesz gondolkodó, mert túlságosan jó az emlékező tehetsége.

*

Az éhség fölkelte az éhség csillapítása helyett. Nagy művészek azt hiszik, művészetükkel teljesen birtokukba vettek és betöltöttek egy lelket: igazában pedig s gyakran fájdalmas csalódásukra, az a lélek ezzel csak annál nehezebben betölthető lett, úgy, hogy tíz művész is belevetheti magát mélyeibe, anélkül, hogy jóllakatná.

*

Az olvasó nevetlensége. Kétszeres nevetlensége az olvasónak a szerzővel szemben, hogy ennek második művét az elsőnek rovására dicséri (vagy fordítva) és a mellett azt kívánja, hogy a szerző hálás legyen neki.

*

Bölcs mondások olvasói. A bölcs mondások legrosszabb élvezői a szerző barátai, ha arra igyekeznek, hogy az általánosból visszakövetkeztessenek a különösre, amelynek a bölcs mondás eredetét köszönheti, mert azzal, hogy így bekukucskálnak a fazekaiba, semmivé teszik a szerző fáradságát, úgy, hogy - amint meg is érdemlik - filozófiai hangulat és tanulság helyett a legjobb vagy legrosszabb esetben is csak a silány kíváncsiságuk kielégítését kapják.

*

A művészet nagyjaihoz. Az a lelkesedés egy ügyért, melyet te, nagy ember, beleviszel a világba, sokaknak eszét nyomorékká teszi. Ezt tudni megalázó. A lelkesült ember azonban büszkén és örömmel hordja mankóját: ennyiben meg van a vigasztalásod, gyarapodott általad a világban a boldogság.

*

A költő és a valóság. Annak a költőnek a műzsája, aki nem szerelmes a valóságba, nem a valóság lesz s meredt szemű és túlgöngye csontú gyermekeket fog neki szülni.

*

Eszköz és cél. A művészetben a cél nem szentesíti az eszközöket: de szent eszközök megszenteshetik a célt.

*

A legrosszabb olvasók. Azok a legrosszabb olvasók, akik úgy járnak el, mint a zsákmányoló katonák: egyetmást kivesznek, aminek hasznát vehetik, a többit bepiszkítják és összekavarják, az egészet pedig megszólják.

*

A jó író ismertető jele. Két dolog megvan minden jó íróban: jobb szeretik, ha megértik, mintha bámulják őket és nem a hegyes-eszű és túlságosan éles olvasók számára írnak.

*

Csitt! A szerző fogja be a száját, mikor a műve kinyitja a száját.

*

A rang jelvénye. Minden költő és író, aki szerelmes a szuperlativuszba, többet akar, mint amennyit tud.

*

Hideg könyvek. A jó gondolkodó olyan olvasókra számít, akik utána érzik a boldogságot, mely a jó gondolkodásban rejlik: úgy hogy a könyv, amely hidegnek és józannak tetszik, helyes szemmel nézve a szellemi vidámság napfényétől van besugározva és valódi lelki vigasztalásnak tűnhetik fel.

*

A legélesebb kritika. Legélesebben akkor kritizálunk valakit, mikor odarajzoljuk az ideálját.

*

Előny az ellenfelek számára. Szellemmel teljes könyv ad egy kis szellemet ellenfeleinek is.

*

A kritikusok javára. A rovarok nem gonoszságból csípnek, hanem mert ők is élni akarnak: ép így kritikusaink is; a vérünket akarják, nem a fájdalmunkat.

*

Győzni-akarás. A művész, aki mindenben, amire vállalkozik, erejénél többet mer, hatalmas küzködésének látványával végre is magával ragadja a tömeget: mert a siker nem mindig a győzelemben van, hanem a győzni akarásban is.

*

A múzsa mint hazugok. »Értünk hozzá, hogy kell sok hazugságot mondani«, - így énekeltek egykor a múzsa, mikor Hesiodos előtt megnyilatkoztak. Nevezetes fölfedezésekre jutnánk, ha egyszer a művészt mint csalót fognók fel.

*

Utólagos igazolás. Némely eszmék mint tévedések és fantazmák léptek a világba, de igazságokká lettek, mert az emberek utólag *való* substratumot csempészték alájuk.

*

A pro és contra szükséges. Aki nem éri fel ésszel, hogy a nagy embernek nemcsak előnyére van, hanem a közjó érdekében kell is, hogy legyenek, akik küzdenek ellene, - nyilván még nagy gyermek vagy maga is nagy ember.

*

A lángelme igazságtalansága. A lángelme a legigazságtalanabb a lángelmék iránt, amennyiben kortársai: először is azt hiszi, nincs rájuk szüksége s ezért fölöslegeseznek tartja őket, - mert ő maga nélkülük is az, ami - aztán befolyásuk keresztezi az ő elektromos áramuk hatását: azért még ártalmasnak is tartják.

*

A próféta legrosszabb sorsa. Húsz évig dolgozott, hogy kartársait meggyőzze magamagáról, - végre sikerül neki; időközben azonban ellenfeleinek is sikere lett: ő maga nincs többé meggyőződve magamagáról.

*

Érintkezés a szerzőkkel. Ép olyan rossz modor az érintkezés egy szerzővel, ha az orránál fogják meg, vagy ha a szarvánál, - minden írónak megvan a szarva.

*

Lövészek és gondolkodók. Vannak furcsa lövészek, akik elhibázzák ugyan a célt, de azzal a titkos büszkeséggel lépnek le a lövő-állványról, hogy a golyójuk nagyon messzire röpült (mindenesetre a cél fölött), vagy hogy a célt nem találták ugyan el, de valami mást eltaláltak. Gondolkodók is vannak épen ilyenek.

*

Eredetiség. Az igazán eredeti elmét nem az tünteti ki, hogy valami újat legelőször látott meg, hanem hogy a régit, rég ismertet, mindenkitől látottat és észre nem vettet *újnak* látja. A legelső feltaláló rendszerint az az egész közönséges és szellemtelen fantaszt: a véletlen.

*

A filozofusok tévedése. A filozofus azt hiszi, hogy filozofiájának értéke az egészben, az építményben van: az utókor ellenben a kőben találja meg, a melylyel épített és a melylyel ettől fogva még gyakran és jobbat lehet építeni: tehát abban, hogy az az épület szétrombolható és még mindig van értéke mint építő-anyagnak.

*

Az élet. Az élet epigramma egy érzés halálán.

*

Az éles levegő. A legjobb és legegészségesebb a tudományban, mint a hegyekben, az éles levegő, amely bennük szállong. - A szellemileg elpuhultak (mint a művészek) emiatt a levegő miatt rettegnek a tudománytól és gyalázzák.

*

A kegyelet elhomályosít. A nagy embernek későbbi századokban odaajándékozzák koruk minden nagy tulajdonságát és erényét - így homályosít el minden legjobbat folyton a kegyelet, amely úgy néz rá, mint valami szent képre, amelyre minden képzelhető fogadalmi ajándékot akasztanak, - amíg végre ezek teljesen elfödik és betakarják, úgy hogy végül inkább a dísz, mint az ismeret tárgya lesz.

*

A fején állani. Ha az igazságot feje tetejére állítjuk, rendszerint nem vesszük észre, hogy a mi fejünk sem ott áll, ahol kellene.

*

Nyelvmegoldók. Némely embernek és némely könyvnek értéke csak abban a tulajdonságában van, hogy mindenkit legrejtettebb, legbensőbb gondolatainak kimondására készlet: nyelvmegoldók és feszítővasak a legerősebben összeharapott fogakra. Némely eseményeknek és gonosztetteknek is, melyek látszólag csak átkára vannak az emberiségnek, megvan ez az értéke és haszna.

*

A terméketlenség oka. Vannak nagyon tehetséges szellemek, melyek csak azért terméketlenek, mert temperamentumuk gyöngeségénél fogva nincs elég türelmük, hogy terhességüket kivárák.

*

A görögök mint tolmácsok. Mikor a görögökről beszélünk, akaratlanul egyuttal a tegnapi és máról is beszélünk: közismert történetük sima tükör, a mely mindig olyasvalamit tükröz vissza, ami a tükörben nincs meg. Felhasználjuk az alkalmat, hogy mikor róluk beszélünk, másokról hallgathatunk, - hogy maguktól súgjanak valamit az eszmélkedő olvasónak a fülébe. Így könnyítik meg a görögök a modern embernek nem egy nehezen közölhető és veszélyes dolog közlését.

*

A mélyek. Mélyen gondolkodó emberek másokkal való érintkezésben komédiásokul tünnek fel, mert akkor hogy megértsék őket, felületességet kell színlelniök.

*

A »nyáj-emberek« megvetői. Aki az embereket úgy tekinti, mint valami nyáját és fut előlük, ahogy tud, azt bizonyosan utóléri és megdöfik szarvukkal.

*

A jóság két forrása. Minden emberrel egyforma jóakarattal bánni és személyválogatás nélkül jónak lenni ép úgy lehet mély embergyűlölet, mint gyökeres emberszeretet kifolyása.

*

A barátok mint kísértetek. Ha nagyon megváltoztunk, akkor barátaink, akik nem változtak meg, saját multunk kísérteteivé válnak: a hangjuk árnyékszerűen, borzongatva hangzik felénk - mintha önmagunkat hallanók, de fiatalabban, keményebben, éretlenebbül.

*

Előny és hátrány ugyanabban a félreértésben. A finom elme elnémuló zavarba jutását a nemfinomak rendszerint hallgatólag fölényre magyarázzák és félnek tőle: holott ha észrevették volna zavarát, jóindulatot éreztek volna.

*

Mikor a bölcs bolondot játszik. Az emberszeretet a bölcsét néha arra viszi, hogy felindultnak, haragosnak, örvendezőnek mutassa magát, mert nem akar környezetének igazi lénye hidegségével és megfontoltságával fájdalmat okozni.

*

Kényszerült figyelem. Amint észrevevesszük, hogy valaki a velünk való társalgásban kényszeríti magát a figyelemre, biztos jelét láthatjuk annak, hogy nem szeret már minket.

*

Egy keresztényi erény útja. Ellenségeinktől tanulni a legjobb út arra, hogy szeressük őket: mert ez hálára hangol irántuk.

*

Az ellenszenv oka. Némely írónak vagy művésznek ellenségei leszünk, nem azért, mert végül rájövünk, hogy rászédett bennünket, hanem mert nem tartott finomabb eszközöket szükségnek, hogy megfogjon minket.

*

Váláskor. Nem abban, ahogy közelednek, hanem abban, ahogy távolodnak egymástól, látom két lélek rokonságát és összetartozandóságát.

*

Silentium. Nem szabad barátainkról beszélni, különben *elszólja* az ember a barátság érzetét.

*

Udvariatlanság. Udvariatlanság gyakran az ügyetlen szerénység jele, mely meglepetésében elveszti a fejét és ezt gorombasággal szeretné leplezni.

*

A kegy előszobájában. Azok az emberek, akiket sokáig váratunk kegyeink előszobájában, megerjednek és elsavanyodnak.

*

Óvás a megvetetteknek. Ha félreérthetetlenül sülyedtünk az emberek szemében, kapaszkodjunk a velük való érintkezésben a fogunkkal a szégyenkezésbe: különben eláruljuk a többieknek, hogy saját önbecsülésünkben is sülyedtünk. A cinizmus az érintkezésben annak a jele, hogy az ember magamagában úgy bánik magával, mint a kutyával.

*

A kellem ellensége. A türelmetlen és gőgös nem szereti a kellemet s egyenesen ellene irányzott szemrehányásnak fogja fel; mert a kellem a szív türelme mozgásban és taglejtésben.

*

Csak dolgos emberekkel barátkozzunk. A tétlen ember veszedelmes barátaira: mert nem lévén elég dolga, arról beszél, amit barátai csinálnak vagy nem csinálnak, végre beleelegyedik és terhükre válik: azért okos ember ne barátkozzon csak dolgos emberekkel.

*

Mélység és zavarosság. A közönség azt, aki a zavarosban halászik, könnyen összetéveszti azzal, aki a mélyből merít.

*

Baráton és ellenségen tölti ki a hiúságát. Némely ember hiúságból rosszul bánik még barátaival is, olyan tanúk jelenlétében, akik előtt fölényét akarja kimutatni: mások túlozzák ellenségeik értékét, hogy büszkén mutathassanak rá, milyen ellenségekre érdemesek.

*

Az érzések elegyedéséhez. Asszonyok és önimádó művészek olyasvalamit éreznek a tudomány ellen, ami irigységből és szentimentalitásból van összetéve.

*

Mikor a legnagyobb a veszély. Ritkán törjük ki a lábunkat, amíg fáradtságosan haladunk az életben fölfelé, hanem mikor elkezdjük könnyen venni és kényelmes utakat keresni.

*

A dacznak örül. A jó nevelő tud arra esetet, amikor büszke arra, hogy növendéke vele szemben hű marad magához: akkor t. i., amikor az ifjúnak nem szabad megértenie a férfit, vagy kárára értené meg.

*

A nők szelleme. Egy nő szellemi ereje legjobban azzal nyilvánul, hogy egy férfi iránti szeretetéből feláldozza a saját szellemét, és ennek daczára az új természetétől idegen téren, amelyre a férfi érzülete sodorja, azonnal második szelleme nő.

*

A nevetés mint áruló. Hogyan és mikor nevet egy nő, az műveltségének ismertető jele: de nevetésének csengésében leleplezi magát a természete, nagyon művelt nőknél talán épen természetüknek utolsó feloldatlan maradványa. - Ezért az embervizsgáló azt fogja mondani, - ha más okból is - amit Horatius: *videte puellae*.

*

A világ megjavítására. Ha az elégedetleneknek, rosszmájúaknak és zúgolódóknak fajuk továbbplántálását lehetetlenné tennék, az életet máris a boldogság kertjévé lehetne varázsolni.
- Ez a mondat a női nem számára való praktikus filozófiába tartozik.

*

A szerelem kegyetlen ötlete. Minden nagy szerelem magával hozza azt a kegyetlen gondolatot, hogy a szerelem tárgyát megölje, hogy egyszer s mindenkorra megóvja a változandóság gonosz játékától: mert a szerelem jobban borzad a változandóságtól, mint a haláltól.

*

Részvételtjes nők. A nőknek részvéte, amely fecsegő, kiviszi a beteg ágyát a nyílt piacra.

*

Korai érdem. Aki már fiatalon valami érdemet szerez, rendszerint elfelejti az öregek és idősebbek iránti tiszteletet és ezzel legnagyobb kárára kizárja magát az érettek, érlelők társaságából, úgy hogy korai érdeme ellenére másoknál tovább marad zöld, tolakodó és kamasz.

*

Undor az igazságtól. Az asszonyok úgy vannak alkotva, hogy minden igazság (a férfira, szerelemre, gyermekre, társaságra, életcélra vonatkozólag) undorítja őket - és hogy mindenkin bosszút akarnak állani, aki a szemüket megnyitja.

*

A nagy szerelem forrása. Honnan a férfinak hirtelen szenvedélyei egy nő iránt, a mélyek, a bensők? Legkevésbé az érzékiségből; de ha a férfi gyöngeséget, támaszra szorulást és egyuttal elbizakodottságot lát egyszerre egy-ugyanazon lényben, akkor olyasvalami megy benne végbe, mintha a lelke túl akarna áradni: ugyanabban a pillanatban meg van hatva és meg van sértődve. Ezen a ponton fakad a nagy szerelem forrása.

*

Az újság felhasználása. Az újon tanult vagy átélt dolgokat a férfiak aztán ekének használják, talán fegyvernek is; asszonyok azonban azonnal piperét csinálnak maguknak belőle.

*

A két nem, mikor igaza van. Ha megengedjük egy nőnek, hogy igaza van, akkor nem tudja önmagától megtagadni, hogy a sarkát diadalmasan rá ne tegye a legyőzött nyakára, - neki ki kell élveznie a győzelmet; férfi férfival szemben hasonló esetben rendszerint röstell, hogy igaza van. A férfi hozzá van szokva a győzelemhez, a nő kivételt él meg vele.

*

Érthetetlen, kiállhatatlan. Az ifjú nem tudja megérteni, hogy az idősebb már átélte az ő elragadtatásait, érzelmi hajnalpirjait, eszme-fordulatait és lendületeit: sérti őt már az a gondolat is, hogy azok már egyszer megvoltak; de egészen ellenséges indulatúvá lesz, ha azt hallja, hogy ezeket a virágokat le kell hullatnia, illatukat nélkülöznie, ha termékeny akar lenni.

*

Az állítás biztosabb, mint a bizonyítás. Az állítás erősebben hat, mint az érv, legalább az emberek többségénél, mert az érv bizalmatlanságot kelt. Népszónokok ezért pártjuk érveit állításokkal igyekeznek biztosítani.

*

A pártember. Az igazi pártember nem tanul már, csak megtud és ítél; míg Solon, aki sohasem volt pártember, hanem a pártok mellett és fölött, vagy ellenükre törekedett céljaira, jellemző módon atyja lett annak a szerény mondásnak, melybe Athén egészsége és kimeríthetetlensége volt belefoglalva: »Megöregszem és mindig tovább tanulok«.

*

Mikor kell megállni. Mikor a tömegek elkezdnek dühöngeni és az értelem elhomályosul, jó lesz annak, aki nem teljesen biztos lelke egészségében, egy kapu alá állani és megnézni, milyen az idő.

*

Pártok erősítése. Aki valamely pártot belsőleg meg akar erősíteni, adjon neki alkalmat, hogy szemmel láthatóan *igazságtalanul* bánjanak vele; ezáltal a jó lelkiismeret hatalmas tőkéje gyűlik meg benne, ami talán eddig hiányzott.

*

Párt-írók. A dobverés, melylyel fiatal írók egy párt szolgálatában tetszelegnek maguknak, a párthoz nem tartozó fülében lánczcsörgésnek hangzik és inkább részvétet kelt, mint bámulatot.

*

Önmagunkkal szemben állást foglalni. Pártfeleink sohasem bocsátják meg nekünk, ha önmagunk ellen foglalunk állást, mert ez annyit jelent szemükben, hogy nemcsak szeretetüket utasítjuk vissza, hanem eszüket is közprédára bocsátjuk.

*

A parancsolás és engedelmesség öröme. A parancsolás ép úgy örömet szerez, mint az engedelmesség; az előbbi, amíg nem vált szokássá, az utóbbi, mikor már szokássá vált. Öreg szolgák és új urak kölcsönösen örvendeztetik egymást.

*

Mikor számárra van szükség, A tömeg mindaddig nem fog hozsannát kiáltani, amíg nem lovagolunk be számáron a városba.

*

Párt-erkölcs. Minden párt megkísérli azt a jelentékeny dolgot, amely rajta kívül jött létre, jelentéktelennek feltüntetni, de ha ez nem sikerül neki, annál mérgesebben támad ellene, mennél kitünőbb a dolog.

*

Kiürülés. Abból, aki odaadja magát az eseményeknek, egyre kevesebb marad meg. Ezért nagy politikusok esetleg egész üres emberekké válnak, holott egykor teltek és gazdagok voltak.

*

Nagy esemény után. A nép vagy az ember, akinek lelke valamely nagy eseménykor napvilágra került, rendszerint szükségét érzi utána valami gyermekességnek vagy durvaságnak, nemcsak szégyenkezésből, hanem azért is, hogy magához térjen.

*

A sajtó. Ha megfontoljuk, mily titokzatosan és leplezetlen lopóznak még ma is a nagy események a színre, hogy elfödik őket jelentéktelen események, milyen kicsinyeknek látszanak közről, mily sokára megtörténtük után mutatják mély hatásukat és remegtetik meg a talajt, - micsoda fontosságot tulajdoníthatunk akkor a sajtónak, amilyen most, mindennapi tüdő-pazarlásával, hogy ordítson, elkábítson, felizgasson, megijeszsen, - vajjon több-e, mint az a *permanens vaklárma*, amely a fület és az érzékeket téves irányokba vezeti?

*

Kétféle józanság. Hogy a szellem kimerüléséből származó józanságot össze ne tévesszük a mérsékletből származó józansággal, ügyelnünk kell arra, hogy az előbbi rosszkedvű, az utóbbi pedig derült kedvű.

*

Elvenni és adni. Ha valakitől a legkisebbet is elvettük, akkor az vak marad aziránt, hogy sokkal nagyobbbat, talán a legnagyobbat adtuk neki.

*

A jó talaj. Minden elutasítás és tagadás a termékenység hiányára vall: alapjában véve, ha jó termőtalaj volnánk, semmit sem volna szabad hasznávétkül elpusztulni hagynunk és minden dologban, eseményben és emberben hasznos trágyát, erőt vagy napfényt látnánk.

*

A társalgás mint élvezet. Ha valaki lemondó, érzületben szándékosan magányban marad, ezáltal az emberekkel való társalgást csemegévé teheti magának.

*

Annak, akit dicsérnek. Amíg dicsérnek, gondold csak mindig azt, hogy még nem vagy a saját utadon, hanem a másén.

*

A mestert szeretni. Másképp szereti a legény és másképp a mester a mestert.

*

Idealista és hazug. A legszebb adománynak, a dolgok ideállá emelésének, nem szabad megengednünk, hogy zsarnokoskodják rajtunk, különben egy napon megválnak tőlünk az igazság ezekkel a szavakkal: »te tetőtől talpig hazug, mi dolgom van nekem veled?«

*

Az emberevők országából. A magányban magamagát eszi meg a magányban élő, a sokaságban megeszik a többiek. Tessék hát választani.

*

Bogarak. Nem szól egy szellem érettsége ellen az, hogy van néhány bogara.

*

A hűtlenség a mester föltétele. Ezen már nem segít semmi: minden mesternek csak egy tanítványa lehet és ez hűtlen lesz hozzá, mert maga is arra van szánva, hogy mesterré legyen.

*

Sohasem hasztalan. Az igazság hegységében sohasem kapaszkodol hasztalanul: vagy már ma magasabbra jutsz, vagy gyakorlod erődet, hogy holnap magasabbra juthass.

*

A lélek gyógyszere. Nyugodtan feküdni és keveset gondolkodni a legolcsóbb gyógyszere a lélek minden betegségének, és egy kis jóakarat mellett, óráról-órára kellemesebb lesz a használata.

*

Elsötétíteni magát. El kell tudni magát sötétíteni, hogy megszabaduljunk a tolakodó bámulók szűnyograjától.

*

Sok bosszuság oka. Aki az életben többre becsüli a szépet a hasznosnál, végül mint a gyermek, aki jobban szereti az édességet a kenyérnél, el fogja rontani a gyomrát és nagyon bosszúsan fog belenézni a világba.

*

Lehetőleg hívek nélkül élni. Mily keveset jelentenek az embernek a hívei, csak akkor vesszük észre, mikor nem vagyunk többé hívei a híveinknek.

*

Elpártolás. Aki tőlünk elpártol, talán nem minket bánt meg vele, hanem a híveinket.

*

A koldusság közelléte. A leggazdagabb szellem is elveszti néha annak a kamarának a kulcsát, a melyben kincsei fel vannak halmozva s akkor hasonló a legszegényebbre, akinek koldulnia kell, csakhogy meg tudjon élni.

*

Láncz-gondolkodók. Aki sokat gondolkodott, annak minden gondolat, melyet hall vagy olvas, azonnal láncz alakjában tűnik fel.

*

Részvét. A részvét aranyozott tokjában néha az irigység töre rejtőzik.

*

Mi a lángész? Egy magas cél és a hozzávaló eszközöket akarni.

*

A harczolók hiúsága. Akinek nincs reménye, hogy győz a harczban vagy nyilvánvalóan legyőzetett, annál inkább azt akarja, hogy harczolása módját megtanulják.

*

A filozófikus életet félremagyarázzák. Abban a pillanatban, amikor az ember elkezd komolyan venni a filozófiát, az egész világ az ellenkezőt gondolja.

*

Utánzás. A rossz az utánzástól tekintélyt nyer, a jó vesz vele - nevezetesen a művészetben.

*

Megbocsáthatatlan. Alkalmat adtál neki, hogy jellemnagyságot mutasson és ő nem használta fel. Ezt sohasem fogja neked megbocsátani.

*

Énekes madarak. A nagy ember hívei meg szokták magukat vakítani, hogy jobban énekelhessék dicséretét.

*

Kicsinyek vagyunk hozzá. A jó nincs kedvünkre, ha kicsinyek vagyunk hozzá.

*

Ne vásárolj nagyon drágán. Amit nagyon drágán vásároltál, rendszerint még rosszul is használod fel, mert szeretet nélkül és kelletlen emlékekkel teszed, - így hát kettős károd van belőle.

*

A bíró. Aki meglátta valakinek ideálját, annak kérlelhetetlen bírójává és egyúttal rossz lelkiismeretével válik.

*

Ima az emberekhez. »És bocsásd meg az igényeimet« - így kell az emberekhez imádkozni.

*

Kétszer mondani. Jó egy dolgot azonnal kétféleképpen kifejezni és jobb és bal lábat adni neki. Az igazság meg tud ugyan állni egy lábon is, de két lábon járni is tud és tovább jut.

*

Az ember szerénysége. Mily kevés gyönyör elég a legtöbb embernek, hogy az életet jónak találja - milyen szerény az ember!

*

A modern Diogenes. Mielőtt az embert keressük, meg kell találnunk a lámpást. - Vajjon a cinikus lámpásának kell-e lennie?

*

Ügyesség a szolgálatra. Minden úgynevezett praktikus embernek megvan a szolgálatra való ügyessége: éppen ez teszi praktikussá, akár mások, akár a maga számára. Robinsonnak Pénteken kívül volt még egy jobb szolgálója is: Crusoe.

*

A nyelv veszedelme a szellemi szabadságra. Minden szó egy előítélet.

*

Mi a konokság? Nem a legrövidebb út a lehető legegyszerűsebb, hanem az, amelyen a legkedvezőbb szelek dagasztják vitorláinkat: így mondja a hajósok tudománya. Amazt követni konokság; a jellem szilárdsága butasággal van benne bemocskolva.

*

A legelőkelőbb erény. A magasabbrendű emberiség első korszakában a vitézséget tekintik a legelőkelőbb erénynek, a másodikban az igazságosságot, a harmadikban a mérsékletet, a negyedikben a bölcsességet. Melyik korszakban élünk? Melyikben élsz te?

*

A legszükségesebb apostol. Tizenkét apostol között egynek mindig keménynek kell lennie, mint a köszikla, hogy rája lehessen építeni az egyházat.

*

Német és francia irodalom. A legutóbbi száz év német és francia irodalmának legnagyobb szerencsétlensége, hogy a németek túlkorán szaladtak el a francziák iskolájából; később pedig a francziák túlkorán szaladtak bele a németekébe.

*

Áz ellentétet ízlelni tudni. Hogy a múlt valamely művét úgy élvezhessük, ahogy a kortársak élvezték, nyelvünkön kell hogy legyen az akkor uralkodott ízlés, amelytől ez a mű elütött.

*

Borszesz-írók. Némely író se nem szesz, se nem bor, hanem borszesz: lángra tud lobbanni és akkor melegít.

*

Keletlen olvasók. Hogy megkínozzák az írókat azok az esetlen, ügyetlen olvasók, akik valahányszor beleütköznek valamibe, el is esnek és mindig megfájdul bele valamijük!

*

A költő gondolatai. Az igazi költőnél az igazi gondolatok mind fátyolozottan járnak, mint az egyiptomi nők: csak a gondolat mély szeme tekint el szabadon a fátyol fölött. A költők gondolatai általában véve nem érnek annyit, mint amennyire tartják őket: az értékükben benne van a fátyol és a saját kíváncsiságunk ára is.

*

Ritka ünnepek. Magvas tömörség, nyugalom és érettség, - ha ezeket a tulajdonságokat megtalálod egy íróban, állj meg és tarts hosszú ünnepet a sivatag közepében: sokáig nem lesz megint olyan jó dolgod.

*

Óvatosság az idézetben. A fiatal írók nem tudják, hogy a jó kifejezés, a jó gondolat csak a hozzá hasonlók között hangzik jól, hogy egy kitűnő idézet egész lapokat, sőt az egész könyvet semmivé teheti, mert figyelmezteti az olvasót, mintha ezt kiáltaná neki: »Vigyázz, én vagyok a drágakő, körülöttem ólom van, sápadt, silány ólom!«. Minden szó, minden gondolat csak a *saját társaságában* akar élni: ez a választékos stílus morálja.

*

A drámai érzék. A kiben nincs meg a négy finomabb érzék, mindent a legdurvábbal, az ötödikkel igyekszik elérni: ez a drámai érzék.

*

A szavak illata. Minden szónak megvan a maga illata: van harmóniája és diszharmóniája az illatoknak, tehát a szavaknak is.

*

Fogadalom. Nem fogok többé olyan írókat olvasni, a kin megismerni, hogy könyvet akart írni: hanem csak olyanokat, akiknek gondolatai akaratlanul lettek könyvvé.

*

A szomorú és komoly írók. Aki azt teszi papírosra, a mit *szenved*, *szomorú író* lesz: *komoly* pedig akkor, a mikor azt mondja el, hogy mit *szenvedett* és miért pihen most meg az örömben.

*

Egészséges ízlés. Hogy van az, hogy az egészség nem oly ragályos, mint a betegségek - általában és különösen ízlés dolgában? Avagy vannak-e epidémái az egészségnek?

*

Elszánás; Nem olvasni olyan könyvet, amely egyszerre született és kereszteltetett (tintával).

*

A gondolatot kijavítani. A stílust kijavítani annyit tesz, mint a gondolatot kijavítani és semmi többet. - Aki nem látja ezt be azonnal, azt soha nem is lehet róla meggyőzni.

*

Klasszikus könyvek. Minden klasszikus könyvnek leggyöngébb oldala az, hogy nagyon is szerzőjének anyanyelvén van írva.

*

Rossz könyvek. A könyv maga követelje a tollat, tintát, íróasztalt: rendszerint azonban toll, tinta és íróasztal kívánja a könyvet. Azért megyünk manapság olyan kevésre a könyvekkel.

*

Merész hasonlatok. Ha a merész hasonlatok nem a szerző szeszélyének kívánságai, akkor fantáziája fáradt voltának bizonyosságai. De mindenesetre rossz ízlés bizonyosságai.

*

Az író bősége. Az utolsó dolog, amit az író elér, a bőség; aki magával hozza, sohasem lesz belőle jó író. A legnemesebb versenylovak soványak, amíg ki nem szabad pihenniök diadalaikat.

*

Lihegő hősök. Azok a költők és művészek, akik az érzés szűkmellúségében szenvednek, lihegtetik hőseiket legtöbbet: nem értenek a könnyed lélekzéshez.

*

Elővigyázat. Aki híjával van az alapos tudásnak, az Németországban óvakodjék az írástól. Mert akkor a jó német nem azt mondja rá: »tudatlan ember«, hanem azt, hogy: »kétes jellemű ember«. - Az az elhirtelenkedett következtetés különben becsületére válik a németeknek.

*

Festett csontvázak. Festett csontvázak: ezek azok az írók, akik azt, a mijük hús dolgában hiányzik, mesterséges színekkel igyekeznek helyettesíteni.

*

Ami magasabbrendű a nagyszerű stílusnál. Hamarabb megtanul az ember nagyszerűen írni, mint könnyedén és egyszerűen írni. Ennek okai a morálban gyökereznek.

*

A drámai énekesek. »Mért énekel ez a koldus?« - Valószínűleg nem tud jajgatni. Akkor jól teszi; de a mi drámai énekesaink, akik jajgatnak, mert nem tudnak énekelni. - vajjon szintén jól teszik-e?

*

A mai zene. Ez a mai zene, erős tüdejével és gyöngé idegeivel, legelőször mindig magamagától ijed meg.

*

A zene barátai. Úgy szeretjük a zenét, mint a holdvilágot. Hiszen egyik sem akarja a napot kiszorítani, csak az *éjszakáinkat* akarja mindegyik tőle telhetőleg megvilágítani. De úgy-e bár tréfálni és nevetni lehet azért rajtuk? Legalább egy kissé? Csak éppen hébe-hóba? Az emberről a holdban! Az asszonyról a zenében!

*

Nevetés és mosolygás. Mennél örömteljesebb és biztosabb lesz a szellem, annál inkább elfelejti az ember a hangos nevetést; ehelyett minduntalan szellemes mosoly kél az ajkon, a lét számtalan rejtett szellemességén való csodálat jele.

*

Á közepszerűség mint maszk. A közepszerűség az a legszerencsésebb maszk, melyet a fölényes szellem viselhet, mert a nagy tömegnek, vagyis a közepszerűeknek nem juttatja eszébe maszk voltát; és mégis az ő kedvükért veszi fel, hogy ne ingerelje őket, sőt nem ritkán részvétből és jóságból.

*

A türelmesek. A pínia mintha hallgatózna, a fenyő mintha várna és mind a kettő türelmetlenség nélkül: nem is gondolnak az alattuk levő kicsiny emberre, akit megesz a saját türelmetlensége és kíváncsisága.

*

A legjobb tréfa. Legjobban szeretem azt a tréfát, amely egy nehéz, jelentékeny gondolat helyén áll, egyszerre ujjmutatásul és szemhunyorításul.

*

A háború mint gyógy mód. Bágyadtta és silánnyá váló népeknek ajánlható a háború gyógy módul, föltéve, hogy mindenáron tovább akarnak élni; mert a népek sorvadásának is megvan a brutális kúrája. Az örökös élni-akarás és meghalni nem tudás azonban maga is az érzés elaggottságának jele: mennél teljesebben és derekasabban él az ember, annál inkább kész életét egyetlen jó érzésért odaadni. Annak a népnek, amely így él és érez, nincs szüksége háborúra.

*

A tobzódás filozófusa. Egy kertecske, fűgék, apró sajtdarabok és hozzá három vagy négy jó barát - ez volt Epikur tobzódása.

-&-